

KS. JAN ADAMARCZUK

I SYNOD DIECEZJI PIŃSKIEJ

W Polsce po 1918 roku zwoływano synody w wielu diecezjach. Reformowano w ten sposób administrację kościelną, modyfikowano formy i metody pracy duszpasterskiej. Z diecezji powstałych w 1925 roku tylko w pińskiej zwołano synod. Świadczyło to o wielkiej odwadze i gorliwości pasterskiej pierwszego biskupa pińskiego oraz jego najbliższych współpracowników¹.

Bp Zygmunt Łoziński po raz pierwszy o planach zwołania I Synodu Diecezjalnego poinformował kapitułę katedralną w Pińsku dnia 2 maja 1927 roku. Podał wtedy termin rozpoczęcia obrad na dzień 28 sierpnia 1928 roku². Już w czerwcu 1927 roku ks. prałat Wincenty Giebartowski otrzymał nominację na promotora i otrzymał zadania związane z organizacją synodu. W liście pasterskim z dnia 27 czerwca 1927 roku Pasterz ogłosił swoją decyzję bardzo ściśle określając jego cele³. Zakładał on, że dzięki refleksji synodalnej uda się lepiej zaspokoić duchowe potrzeby wiernych. Synod miał pomóc też w integracji nowej diecezji. Inicjator zwołania synodu pragnął, aby wyznaczył on plany duszpasterskie związane z pracą misyjną

¹ H. Wyczawski, *Organizacja Kościelna* [w:] *Historia Kościoła w Polsce* pod red. B. Kumora i Z. Obertyńskiego, Poznań – Warszawa 1979, tom II, s. 33.

² W liście pasterskim z 30 grudnia 1927 roku bp Zygmunt Łoziński określił dokładną datę zwołania Synodu Diecezjalnego na „dzień św. Augustyna” 1928 roku. Zob. Z. Łoziński, *Orędzie w sprawie zwołania Synodu Diecezjalnego*, Piński Przegląd Diecezjalny (PPD) Nr 1(1928), s. 1.

³ Z. Łoziński, *Orędzie w sprawie zwołania Synodu Diecezjalnego*, PPD Nr 1(1928), s. 1-2.

wśród prawosławnej ludności Polesia. Ks. prałat Wincenty Giebartowski zwracał także uwagę na dostosowanie lokalnego prawa do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 roku⁴.

Dnia 21 grudnia 1927 roku bp Zygmunt Łoziński powołał osiem komisji synodalnych⁵. Na czele komisji generalnej stanął ks. prałat Wincenty Giebartowski. Prezesem Comissioni praeparatoriae et caeremoniali był ks. Henryk Humnicki. Szefem komisji prawnej został ks. kan. Józef Micewicz. Komisji liturgiczno – ascetycznej przewodniczył ks. kan. Jan Wasilewski. Prezesem komisji pastoralnej był ks. prałat dr Witold Iwicki. Na czele komisji misyjnej stał o. Paweł Demczuk. Prezesem komisji gospodarczej został ks. prałata Józefa Zelbo. Ostateczną redakcją dokumentów synodalnych kierował ks. dr Kamil Kantak.

Do przygotowania krótkich i rzeczowych referatów na poszczególne tematy zostali wyznaczeni kapłani pińscy. Każdy z 30 referatów opracowywało po dwóch kapłanów diecezjalnych lub zakonnych⁶. Zostały one opracowane do dnia 15 marca 1928 roku⁷.

Od stycznia 1928 roku pińska kapituła katedralna na swoich posiedzeniach pod przewodnictwem bpa Zygmunta Łozińskiego omawiała tematy związane z przygotowanymi statutami. Kwestie te były również poruszane na konferencjach we wszystkich dekanatach.

Na podstawie napływających referatów, głosów z dyskusji i spotkań ks. prałat Wincenty Giebartowski w maju 1928 roku przedstawił Pasterzowi pińskiemu zredagowane wstępnie propozycje statutów. Po zapoznaniu się z nimi ordynariusz podjął decyzję o przełożeniu obrad I Synodu Diecezjalnego na rok 1929. Takie działania były podyktowane zamiarem lepszego opracowania dokumentów synodalnych⁸.

⁴ W. Giebartowski, *Orędzie przedsynodalne Promotora Synodu z dnia 21 grudnia 1927 roku*.

⁵ Z. Łoziński, *Designatio Comissionum Synodalium. 21 XII 1927*.

⁶ *Referaty przedsynodalne [w:] Prima Synodus Dioecesis Pinscensis*, Pińsk 1934, s. XXV-XXVII.

⁷ Termin 3 miesięcy był bardzo krótki i na pewno trudny do zrealizowania.

⁸ Ks. Wincenty Giebartowski powołał się na materiały synodalne znajdujące się w archiwum Kurii Diecezjalnej. Było tam wiele poprawek naniesionych własnoręcznie przez bpa Zygmunta Łozińskiego. Zagięły one w czasie II wojny światowej.

Dnia 7 lipca 1929 roku Biskup piński wydał dekret konwokacyjny zwołujący I Synod Diecezji Pińskiej. Termin rozpoczęcia obrad ustalił na dzień 3 września 1929 roku. Równocześnie wysłał list do Ojca św. Piusa XI z prośbą o błogosławieństwo dla uczestników synodu. Ponowił ją w lipcu 1929 roku podczas audiencji prywatnej u papieża Piusa XI⁹. Ks. prałat Wincenty Giebartowski jako promotor dnia 11 lipca 1929 roku zwrócił się z prośbą do duchowieństwa o zwoływanie konferencji dekanalnych i wybieranie delegatów na synod.

W czasie konferencji dekanalnych podejmowano dyskusję dotyczącą przedłożonych dokumentów. Wybierano też po dwóch delegatów z każdego dekanatu spośród księży proboszczów. Po trzech wybierał Związek Księży Prefektów i księża wikariusze. Na tej podstawie dnia 22 sierpnia 1929 roku została opublikowana lista księży wezwanych na synod¹⁰.

We wszystkich parafiach diecezji pińskiej od niedzieli 7 lipca 1929 roku aż do uroczystości Narodzenia NMP odbywały się specjalne nabożeństwa w intencji synodu. Codziennie modlili się także alumni Wyższego Seminarium Duchownego.

Bezpośrednie przygotowania trwały przez cały sierpień 1929 roku. Bp Zygmunt Łoziński spotykał się prawie codziennie z kapitułą katedralną, aby dokonać ostatecznej redakcji proponowanych statutów.

Uczestnicy synodu przybyli do Pińska w dniu przed rozpoczęciem obrad. Większość z nich została zakwaterowana w budynku Wyższego Seminarium Duchownego. Księża uczestniczący w synodzie codziennie do godz. 7.30 odprawiali Mszę św. w różnych kościołach i kaplicach stolicy diecezji.

Podczas obrad wielu kapłanów pełniło ściśle określone funkcje. Promotor ks. prałat Wincenty Giebartowski rozstrzygał sporne kwestie i sprawdzał listę obecności. Do obowiązków ks. kan. Fabiana Szczerbickiego należało także spisywanie dokumentów przedstawianych do zatwierdzenia Pasterzowi diecezji.

⁹ Dotarło ono do Pińska na piśmie dopiero po zakończeniu I Synodu Diecezjalnego.

¹⁰ Na obrady I Synodu Diecezjalnego w Pińsku nie zaproszono osób świeckich. Zob. *Elenchus convocatorum ad Synodum* [w:] *Prima Synodus...*, dz. cyt., s. 45 – 50.

Ks. kan. Jan Wasilewski pełnił funkcję sekretarza synodu. Odczytywał on podczas sesji proponowane dekrety i prowadził głosowania. Jego zadaniem był też nadzór nad składaniem wyznania wiary i przysięgi przez uczestników. Sekretarz zapowiadał rozpoczęcie kolejnych sesji. Do jego obowiązków należało zapisywanie propozycji i podejmowanych uchwał.

Notariuszem na synodzie był kanclerz kurii ks. prałat Henryk Humnicki. Notariusz i jego pomocnicy przygotowywali sprawozdania, spisywali protokoły z obrad, notowali nieobecnych, sporządzali urzędowe dokumenty, przyjmowali podpisy od składających wyznanie wiary i przysięgę.

Sędziowie razem z promotorem rozstrzygali sporne kwestie. Rozpatrywali usprawiedliwienia składane przez nieobecnych kapłanów. Funkcję tę pełnili księża: dr Józef Kuczyński, kan. Antoni Beszta-Borowski, Kazimierz Bukraba i Jan Pańko.

Prokuratorem duchowieństwa był ks. prałat dr Nikodem Tarasiewicz. Na jego ręce uczestnicy składali wnioski i poprawki do statutu.

Na dokumentach synodalnych spisywanych przez notariusza swoje podpisy składali świadkowie. W ten sposób potwierdzali ich prawdziwość. Funkcję tę pełnili: ks. prałat Józef Hurko, ks. prałat Józef Bajko, ks. kan. Jan Warpechowski i kapłan obrządku bizantyjsko – słowiańskiego ks. Konstanty Songajło.

Skrutatorami synodalnymi, którzy podliczali oddane głosy i pilnowali porządku w czasie obrad, byli jezuici: ks. Ludwik Wilkowski i ks. Ignacy Dubaj, marianin ojciec Aleksander Bołtuć oraz kapłan diecezjalny ks. kan. Julian Dudziński.

Magister ceremonii ks. dr Józef Kozłowski wraz ze swoimi pomocnikami ks. Augustynem Nowickim i alumnem Mieczysławem Bohatkiewiczem opracowali *Ceremoniał I Synodu Diecezjalnego w Pińsku*. Troszczyli się o właściwy przebieg liturgii i wskazywali w katedrze właściwe miejsce dla każdego uczestnika.

Oprawą muzyczną liturgii synodalnej zajmował się ks. prałat Kazimierz Łomacki. Do jego zadań należało również kierowanie śpiewem podczas nabożeństw w katedrze.

Kaznodziejami synodalnymi byli ks. Jan Zieja i ojciec Aleksander Bołtuć.

W prace organizacyjne związane z przygotowaniem synodu zaangażowano alumnów Wyższego Seminarium Duchownego w Pińsku. Klerycy dyżurowali w punkcie informacyjnym, brali udział w asy-

stach pontyfikalnych, służyli jako portatorzy w refektarzu seminarijnymi i wykonywali inne zadania pomocnicze.

W obradach synodu uczestniczyło 85 księży. Zaproszenia do udziału otrzymali od bpa Zygmunta Łozińskiego: wikariusz generalny ks. dr Witold Iwicki¹¹, kapituła katedralna, pracownicy kurii diecezjalnej, księży dziekani, przełożeni i profesorowie Wyższego Seminarium Duchownego w Pińsku, rektor i prefekt Gimnazjum Męskiego w Drohiczynie nad Bugiem, po dwóch delegatów z każdego z 17 dekanatów¹², trzech przedstawicieli wikariuszy, trzech delegatów księży prefektów szkolnych oraz sześciu księży zakonnych¹³. Uczestnikami byli również dwaj diakoni z Wyższego Seminarium Duchownego w Pińsku: Kazimierz Dąbrowski i Jan Koziół.

Dnia 3 września 1929 roku w kościołach diecezji pińskiej od godz. 7⁰⁰ przez 15 minut biły dzwony przypominające o rozpoczęciu synodu. We wszystkich świątyniach parafialnych o godz. 7.30 odprawiono specjalne nabożeństwa. W tym samym czasie kapłani uczestniczący w synodzie przybyli w strojach chórowych do budynku Wyższego Seminarium Duchownego¹⁴. Następnie udali się na spotkanie z biskupem Zygmuntem Łozińskim. Po procesyjnym przybyciu do katedry Pasterz odprawił mszę św. wotywną do Ducha Świętego

Po zakończeniu liturgii odczytano 5 dekretów synodalnych. Ordynariusz przemówił do zebranych księży w języku łacińskim. Licznie zgromadzonym wiernym wyjaśniał po polsku cel zwołania synodu¹⁵. Po złożeniu przysięgi wybrano egzaminatorów, sędziów

¹¹ Nazwisko ks. Witolda Iwickiego pojawia się w zaproszeniu 4 razy jako wikariusza generalnego, kanonika kapituły, dziekana pińskiego i profesora Wyższego Seminarium Duchownego. Zob. Z. Łoziński, *Elenchus convocatorum ad Synodum* [w:] *Prima Synodus...*, dz. cyt., s. 45 – 47.

¹² Zobowiązano w regulaminie synodu księży nie uczestniczących w synodzie do zastąpienia w posłudze duszpasterskiej tych duchownych, którzy byli na synodzie.

¹³ Uczestnikami było 4 księży jezuitów z Pińska oraz przełożeni domów zakonnych ojców marianów z Raśnej i ojców michaelitów w Działkowiczach. Por. tamże, s. 50.

¹⁴ Prałaci ubrani byli w kapy, kanonicy w ornaty, a proboszczowie w stule. *Protokół sesji synodalnych* [w:] *Prima Synodus...*, s. 50.

¹⁵ Kodeks Prawa Kanonicznego z roku 1917 przewidywał zwoływanie synodów diecezjalnych co 10 lat.

i konsultorów. Odczytanie dekretów *De modo vivendi i De praeiudiciis non offerendis* zakończyło pierwszą sesję publiczną¹⁶.

Od godz. 13⁰⁰ odbywała się sesja dyskusyjna nazwana jeneralną¹⁷. Bp Zygmunt Łoziński na początku obrad zapoznał delegatów z treścią depesz, jakie zamierzano wysłać. Z prośbą o błogosławieństwo i modlitwę zwrócono się do Ojca św. Piusa XI, nuncjusza apostolskiego arcybiskupa Francesco Marmmagiego, prymasa kardynała Augusta Hlonda i metropolity wileńskiego arcybiskupa Romualda Jałbrzykowskiego.

Pierwszą konferencję pt. *Na marginesie dyskusji o zadaniach duszpasterstwa współczesnego i Akcji Katolickiej* wygłosił kaznodzieja synodalny ks. Jan Zieja. Po jej wysłuchaniu uczestnicy złożyli przysięgę, że zachowają tajemnicę dotyczącą przebiegu obrad synodu. Następnie sekretarz ks. kan. Jan Wasilewski odczytał propozycję statutów¹⁸. W czasie dyskusji nad poprawkami każdy z zabierających głos mógł w ciągu 5 minut przedstawić swoją opinię. Delegaci składali też uwagi na piśmie¹⁹. W pierwszym dniu obrad omówiono 23 statuty. Drugi dzień obrad rozpoczął się mszą św. o godz. 7.00 w katedrze. Po jej zakończeniu kaznodzieja synodalny, marianin ojciec Aleksander Bołtuć, wygłosił konferencję na temat *Wierzę w świętych obcowanie*. Kolejnym punktem drugiej sesji uroczystej było ogłoszenie i przyjęcie statutów z dnia poprzedniego.

Druga sesja generalna rozpoczęła się o godz. 12.30. Po przysiędze złożonej przez uczestników i gości, którzy spóźnili się na obrady, zgromadzeni omawiali dalsze 25 statutów. W przerwie dyskusji na wniosek bpa Zygmunta Łozińskiego wysłuchano konferencji ks. Ignacego Piotrowskiego na temat *De poenitentia*.

Trzecia sesja publiczna rozpoczęła się w dniu 5 września uroczystą mszą św. w katedrze o godz. 8.00. Celebrował ją Pasterz piń-

¹⁶ I Synod Diecezjalny w Pińsku obradował na sesjach publicznych prowadzonych w języku łacińskim w katedrze i na sesjach dyskusyjnych tzw. kongregacjach w sali Wyższego Seminarium Duchownego, które były prowadzone w języku polskim.

¹⁷ Również nazywano tę sesję dyskusyjną, generalną lub publiczną. Zob. *Protokół sesji...*, dz. cyt., s. 54.

¹⁸ Przyjęto wniosek promotora synodu, żeby odczytywać tylko te statuty, do których na wniosek księży wprowadzono poprawki.

¹⁹ Zob. *Regulamin...*, dz. cyt., s. 39.

ski. Po odczytaniu statutów omawianych dnia poprzedniego ogłoszono dekret zamykający synod i zatwierdzający statuty. Na zakończenie bp Zygmunt Łoziński podziękował wszystkim zaangażowanym w przygotowanie synodu, a szczególnie promotorowi ks. prałatowi Wincentemu Giebartowskiemu.

Pierwszy biskup piński do swojej śmierci nie podjął decyzji opublikowania statutów synodalnych. Jego następca bp Kazimierz Bukraba przejął od ks. prałata Wincentego Giebartowskiego materiały synodalne. Osobiście naniósł w tym dokumencie poprawki. Dnia 25 stycznia 1933 roku na Zjeździe Księży Dziekanów ogłosił publicznie, że statuty zostaną wydane w języku łacińskim i polskim²⁰. Ukazały się drukiem pod koniec 1934 roku. Od dnia 1 stycznia 1935 roku weszły w życie jako prawo obowiązujące w diecezji pińskiej²¹.

Statuty opublikowano pod tytułem *Prima Synodus Dioecesis Pinskensis*. W książce tej zamieszczono wszystkie dokumenty związane ze zwołaniem, przebiegiem i promulgatą uchwał synodalnych. Ks. prałat Wincenty Giebartowski opisał też najważniejsze wydarzenia związane z przebiegiem obrad. W drugiej części zamieszczono statuty synodalne napisane w dwóch językach łacińskim i polskim. Ostatnia księga zawierała informację, że statuty stanowią prawo diecezjalne. Dla pełniejszego wprowadzenia ich w życie utworzono Komisję Synodalną, która czuwała nad właściwym wprowadzaniem uchwał synodalnych w życie.

I Synod Diecezjalny w Pińsku miał ogromne znaczenie dla młodej diecezji. Prace związane z przygotowaniem synodu i jego przebieg wskazują na ogromne zaangażowanie bpa Zygmunta Łozińskiego i kapłanów diecezji pińskiej. Od chwili promulgaty statuty synodalne stały się bardzo ważnym elementem kształtowania życia religijnego w tej kresowej diecezji.

²⁰ Statuty synodalne na język polski zostały przetłumaczone przez promotora ks. Wincentego Giebartowskiego.

²¹ K. Bukraba, *Decretum definitivae approbationis, confirmationis et promulgationis Primae Synodi Dioecesanae Pinskensis* [w:] *Prima Synodus...*, dz. cyt., s. 186.